

Andrzej F. Dziuba

Miłość Boga i bliźniego : streszczenie i dopełnienie Dekalogu

---

Studia Theologica Varsaviensia 48/1, 187-204

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

BP ANDRZEJ F. DZIUBA

MIŁOŚĆ BOGA I BLIŹNIEGO – STRESZCZENIE I DOPEŁNIENIE DEKALOGU

Nie ulega wątpliwości, że kiedy słyszymy termin: przykazanie, to uświadamiamy sobie, że chodzi o coś, co jest jakimś żądaniem, jakimś rozkazem wyrażonym na piśmie, w jakimś geście, a być może czasem w spojrzeniu, czy wreszcie w zwyczajnie powiedzianym słowie. Musimy zatem pamiętać, że termin ten jest niezwykle żywo i często obecny na kartach Pisma świętego. Oczywiście przewodzi Stary Testament. Nowy jest łagodniejszy dla nas, choć też nam wiele rzeczy poleca, ale używając innej terminologii, bardziej już wysublimowanej, bardziej przystającej do nas ludzi, którzy niechętnie słuchamy rozkazów.

1. NORMATYWNOŚĆ POWOŁANIA CZŁOWIEKA

Nie ulega wątpliwości, że uświadomienie sobie, kim jest człowiek oraz jakie niesie w sobie powołanie musi automatycznie stawiać pytania, jak to wszystko wypełnić i zrealizować. Co trzeba i jak trzeba czynić, aby swoją istotę, to kim się jest i jakie powołanie się otrzymało, spełnić. W tym kontekście nie ulega wątpliwości, że jednym z takich narzędzi jest prawo Boże. Oczywiście, że ludzie wierzący, zwłaszcza sięgający do nauczania Ojca świętego Jana Pawła II z encykliki *Veritatis splendor* uświadamiają sobie, że to prawo Boże jest na pewno jakimś wyrazem woli Bożej wobec człowieka. Ta wola Boża, którą człowiek odczytuje, uświadamia, że Bóg jest jej twórcą, a nie ludzkość. Następnie uświadamia sobie, że poprzez rozum można w roze-

znaniu woli Bożej uczestniczyć. Wreszcie, zdaje sobie sprawę, że to, czego Bóg pragnie, wyrażając to między innymi w swoim prawie, to jest coś, co ustanowił On sam, a nie ludzie¹.

Zwyczajło się tradycyjnie formułować, że te wymagania prawne, wobec których staje konkretny człowiek można zorganizować jakby w czterech zawężających się płaszczyznach zakresu i odpowiedzialności. Tradycyjnie mówi się o prawie wiecznym – *lex aeterna* oraz prawie naturalnym – *lex naturalia*. Z kolei mówi się o bliższym człowiekowi stanowionym prawie Bożym. W końcu, schodząc jeszcze niżej i głębiej, w realia życia człowieka można mówić o stanowionym prawie ludzkim, czy to przez instytucje świeckie, czy przez instytucje religijne, np. Kościół katolicki².

2. DEKALOG – PRZYKAZANIE STAREGO PRZYMIERZA

Sobór Watykański II w konstytucji *Lumen gentium* zauważa, że Bóg, który stworzył człowieka jako indywidualną osobę zapragnął „uświęcać i zbawiać ludzi nie pojedynczo, z wykluczeniem wszelkiej wzajemnej między nimi więzi, lecz uczynić z nich lud, który by Go poznawał w prawdzie i zbożnie Mu służył”³. Natomiast *Katechizm Kościoła Katolickiego* przypomina, że tym narodem wybranym przez Boga, poprzez który zapragnął zbawienia był naród izraelski. „Objawił mu swoje Prawo, przygotowując w ten sposób przyjście Chrystusa”⁴.

Oczywiście, kiedy mówi się o prawie, które Bóg dał i objawił narodowi wybranemu, ma się na myśli prawo ceremonialne – liturgiczne – kultyczne (por. Wj 34,17-27), prawo sądownicze – cywilne (por. Wj 21,18-22) i wreszcie prawo moralne - przykazania etycznomoralne. Z tej ostatniej grupy podstawowym jest Dekalog, ten w obu wersjach

---

¹ Por. Jan Paweł II, Encyklika *Veritatis splendor* (dalej cytowana jako VSpl) 40, 41; F. Bockle, *I concetti fondamentali della morale*, Brescia 1991, s. 59-61; D. Mieth, *Norma, w: Concetti fondamentali dell'etica Cristiana*, Brescia 1994, s. 326.

² Por. VSpl 36, 40; KKK 1952; S. Olejnik, *Dar – Wezwanie – Odpowiedź*, t. 3: *Wartościowanie moralne. Prawo – Sumienie – Dobro – Zło*, Warszawa 1988, s. 5.

³ KK 9.

⁴ KKK 1961.

zapisany w Księdze Wyjścia (por. 20,2-17) i w Księdze Powtórzonego Prawa (por. 5,6-21)⁵.

Dekalog, te dziesięć słynnych słów (por. Wj 34,28; Pwt 4,13; 10,4) objawionych na Świętej Górze zostało, jak powie Stary Testament, napisanych przez Boga Jego własnym palcem (por. Wj 31,18; Pwt 5,22). Jakże wspaniałe określenie. To jest jedyne prawo, o którym powie Biblia, że Bóg pisał je własnoręcznie. Jest to forma wyakcentowania niezwyklego znaczenia Dekalogu, który lud izraelski otrzymał od Boga w szczególnych okolicznościach. Zatem właściwym Twórcą i Dawcą Dekalogu był sam Bóg (por. Pwt 4,13)⁶. W tym kontekście inne prawa są zupełnie innej rangi, mają zupełnie inny podtekst, inny wydźwięk zobowiązujący. To prawo dziesięciu słów, wspaniałe ujęte w dwóch tablicach, streszcza w sobie całe starotestamentalne prawo moralne⁷.

Przykazania zakazują tego, co sprzeciwia się miłości Boga i bliźniego, a jednocześnie nakazują to, co tej miłości nie neguje. Zatem dziesięć słów to światło dane sumieniu każdego człowieka. Dzięki temu światłu może człowiek w swym sumieniu rozeznaczyć Boże objawienie, Boże drogi. Wreszcie, jak powie *Katechizm Kościoła Katolickiego* „Dekalog jest światłem (...) człowieka (...) by, (...) chronić go przed złem”⁸.

Formułowane w Dekalogu prawo, jakby sam ukazujący się tam Bóg, jest nie tyle Bogiem wymagającym, ale chyba bardziej Bogiem wyba-

---

⁵ Por. J. L'Hour, *La morale de l'Alliance*, Paris 1966, s. 16-19; J. G. Trapiello, *El „Prologo historio” como fundamento de las „Estipulaciones” en la Alianza del Sinai*, w: *La Etica Biblica. XXIX Semana Biblica Espanola 1969*, Madrid 1971, s. 57-73; E. Hamel, *Les dix paroles. Perspectives bibliques*, Bruxelles – Paris – Montreal 1969, s. 14-17.

⁶ Por. P. Buis, *La notion d'alliance dans l'Ancien Testament*, Paris 1976, s. 16-18; A. Jankowski, *Biblijna teologia przymierza*, Katowice 1985, s. 15-18; R. A. Harrisville, *The Concept of Newness in the New Testament*, Minneapolis 1960, s. 44-52; T. Jelonek, „Dotykalne” i „Góra Syjon”. *Właściwa treść przeciwstawień w Hbr 12,18-24*, ACr 9 (1977), s. 139-154.

⁷ Por. KKK 2056.

⁸ KKK 1962.

wiający, który nie jest obojętny wobec niedoli człowieka, który nie jest w stanie przejść obok niego z obojętnością. W tym kontekście niezwykle ważnym, wręcz symbolem Boga wybawiającego, Boga Dekalogu jest uprzedzające ten akt największe wybawienie, największe wyzwolenie Starego Testamentu. To wyzwolenie z niewoli egipskiej. To historyczny, niepowtarzalny fakt, a jednocześnie przede wszystkim zbawczy fakt wpisany odtąd w historię zbawienia. Dekalog w kontekście wyjścia, w kontekście wyzwolenia pojętego tak pozytywnie jak i negatywnie jest w centrum Starego Przymierza. Formułuje swe wyzwolenicze polecenia także pozytywnie i negatywnie, np. nie zabijaj, nie kradnij, ale czcij ojca twego i matkę twoją⁹.

Dekalog wpisany w prawdę wyjścia, a jednocześnie w prawdę Góry Przymierza jest prawem, które wskazuje, iż z góry trzeba zejść i iść na drogę ku Ziemi Obiecanej. To teologiczne wskazanie na warunki indywidualnego życia wyzwolonego z niewoli grzechu. Zatem Dekalog jest drogą życia ku upodobaniu w Bogu. „Ja dziś nakazuję ci miłować Pana Boga twego i chodzić Jego drogami, pełniąc Jego polecenia, prawa i nakazy, abyś żył i mnożył się” (Pwt 30,16)¹⁰.

Nieodzownym jest, kiedy mówi się o Dekalogu, aby widzieć go w kontekście wyzwolenia i Góry Synaj. Niezbędnym jest akcentowanie i widzenie w nim prawdy Starego Przymierza i historii Izraela. Prawda Przymierza to jest jednocześnie prawda poznawania dobra i zła, prawda wyboru i chodzenia drogą ku życiu, a nie ku śmierci. To jest prawda ciągłego rozeznawania woli Bożej właśnie w prawdzie Prawa Synaju. Bóg daje poznać swoją wolę całemu ludowi wybranemu, a zarazem każdemu z osobna. Jest to Przymierze z Izraelem, ale

---

⁹ Por. KKK 2057, 2063; Ch. Dohmen, „W imię naszej wolności”. *Geneza i cel etyki biblijnej w „głównym przykazaniu” Dekalogu*, ComP 1(1993), nr 3, s. 41.

¹⁰ Por. KKK 2057; C. Wiener, *Recherches sur l'amour pour Dieu dans l'Ancient Testament*, Paris 1957, s. 39-44; N. Lohfink, *Das Hauptgebot. Eine Untersuchung literarischer Einleitungsfragen zu Dt 5-11*, Roma 1963, s. 64-72; L. Derousseaux, *La crainte de Dieu dans l'Ancien Testament*, Paris 1970, s. 218-222; D.J. McCarthy, *Notes on the Love of God in Deuteronomy and the Father-Son Relationship between Jahwe and Israel*, CBQ 27 (1965), s. 144-147. W Biblii Jerozolimskiej na początku tego wiersza dodano: „Jeśli będziesz słuchał przykazań Jahwe, twego Boga”.

jednocześnie „wyrażone w pierwszej osobie („Ja jestem Pan...”) i skierowane do pojedynczej osoby („ty”)”¹¹.

Wielkie zaufanie Boga – Jahwe, Boga Przymierza, zostało wystawione na próbę; niestety z czasem napotkało legalistyczną interpretację Dekalogu, a później całego prawa Starego Przymierza. Dlatego na kartach wielu ksiąg Starego Testamentu wielokrotnie wybrzmiewa zatroskanie Boga o chodzenie Jego drogami, o właściwe rozumienie Dekalogu (por. Jr 31,33; Ez 36,26; Iz 2,3). To oczekiwanie odnowy symbolicznie stanowi oczekiwanie przemiany serca: „Umieszczę swe prawo w głębi ich jestestwa i wypiszę na ich sercu. Będę im Bogiem, oni zaś będą moim narodem” (Jr 31,33). Nowe Prawo tego przymierza nie będzie czymś narzuconym z zewnątrz i nakazanym, lecz spon-tanicznym dążeniem ich serca¹².

Nowość przymierza polega na trzech sprawach: 1. na Bożej inicjatywie przebaczenia grzechów (por. Jr 31,34; Ez 36,25-29; Ps 51,3-4.9); 2. na odpowiedzialności i odpłacie osobistej (por. Jr 31,29; Ez 14,12); 3. na „uwewnętrznieniu” religii: prawo przestaje być tylko zewnętrznym kodeksem, by stać się natchnieniem dotyczącym „serce” człowieka (por. Jr 31,33; 24,7; 32,29) pod wpływem Ducha Bożego, który daje człowiekowi serce nowe (por. Ez 36,26-27; 4,4; Ps 51,12), zdolne poznać Boga (por. Oz 2,22)¹³. To przymierze nowe i wieczne (por. Ez 36,25-28; Iz 55,3; 59,21; 61,8; Ps 51) zostanie zainaugurowane ofiarą

---

¹¹ KKK 2063.

¹² Por. L. Stachowiak, *Księga Jeremiasza. Wstęp – Przekład z oryginału – Komentarz*, Poznań 1967, s. 339-342; J. K. Nagórny, *Teologiczna interpretacja moralności Nowego Przymierza*, Lublin 1989, s. 126-127; L. Krinetzki, *L'Alliance de Dieu avec les hommes*, Paris 1970, s. 71-77; H. Langkammer, *Etyka Nowego Testamentu*, Wrocław 1985, s. 85-87; J. K. Nagórny, *Nawrócenie w ujęciu proroków*, RTK 28 (1981), z. 3, s. 5-18.

¹³ Por. J. Chmiel, *Relacja miłości Boga do miłości bliźniego w tradycji biblijnej (próba syntezy)*, ACr 1 (1969), s. 106-119; J. Hamerski, *Dar Ducha Bożego w nauczaniu proroków*, w: L. Stachowiak, R. Rubinkiewicz (red.), *Duch Święty – Duch Boży. Materiały pomocnicze do wykładów z biblistyki*, t. 7, Lublin 1985, s. 14-17; A. Jankowski, *Biblijna teologia przymierza*, s. 67-68; G. Helawa, *Il mistero dell'alleanza divina. Teologia e spiritualita biblica*, Roma 1970, s. 84-86.

Chrystusa (por. Mt 26,28), a apostołowie będą głosić jego wypełnienie (por. 2 Kor 3,6; Rz 11,27; Hbr 8,6-13; 9,15-16; 1 J 5,20)¹⁴.

Zatem pilną jest potrzeba nowego wyzwolenia, jakby powrót do pierwotnego żywego serca, aby dzięki temu Bóg mógł nadal upodobać sobie w sercu człowieka. Dekalog powinien być prawem wewnętrznym a nie tylko zewnętrznym i literalnym¹⁵.

Prawo Starego Przymierza winno być zatem rozeznawane jako pierwszy etap na drodze do Królestwa Bożego. Ono jest tylko etapem na drodze ku Jezusowi Chrystusowi, w którym Królestwo Boże znajdzie swoją pełnię. Dekalog bowiem uzdalniał naród wybrany, a dziś uzdalnia także każdego chrześcijanina do nawrócenia i do wiary w Boga Zbawiciela¹⁶.

Św. Paweł powie fantastyczne zdanie, w którym zwróci uwagę, że Dekalog pełni funkcję wychowawcy, pedagoga ku Jezusowi Chrystusowi (*paidagogos eis Christon*). Pełni ono pozytywną i twórczą funkcję bowiem „tym sposobem Prawo stało się dla nas wychowawcą, który miał prowadzić ku Chrystusowi, abyśmy z wiarą uzyskali usprawiedliwienie” (Ga 3,24). Z chwilą, gdy pedagog doprowadził dziecko „ku” nauczycielowi, jego zadanie się kończyło. Prawo miało rolę przygotowawczą, zasadniczo czasową – ono już się wypełniło przez wiarę w Chrystusa i przez łaskę (por. Rz 6,14-15; Mt 5,17). Zatem Dekalog jest bezpośrednim „przygotowaniem do Ewangelii – *preparatio evangelica*”¹⁷.

---

¹⁴ Por. M.-E. Boismard, „*Je ferai avec vous une alliance nouvelle*” (*Introduction a la premiere epitre de saint Jean*), LeV (1953), nr 8, s. 106-109; L. Krinetzki, *L’Alliance de Dieu avec les homes*, dz. cyt., s. 79-81; A. Jankowski, *Biblijna teologija przymierza*, dz. cyt., s. 69-72; H. Cazelles, *Bund*, w: K. Rahner, A. Darlap (red.), *Sacramentum mundi. Theologisches Lexikon fur die Praxis*, t. 1, Freiburg – Basel – Wien 1967, kol. 644-648.

¹⁵ Por. R. G. De Haro, *La vita cristiana*, Milano 1995, s. 369.

¹⁶ Por. KKK 1963.

¹⁷ KKK 1964. Por. F. Amiot, *L’enseignement de Saint Paul*, Paris-Tournai 1968, s. 80-86; J. A. Fitzmyer, *Saint Paul and the Law*, Washington 1967, s. 33-36; H. Hubner, *Das Gesetz bei Paulus. Ein Beitrag zum Werden der paulinischen Theologie*, Göttingen 1982, s. 16-43; G. A. F. Knight, *Law and Grace. Must a Christian Keep*

3. Miłość – przykazanie Nowego Przymierza

„Nauczycielu, co dobrego mam czynić, aby otrzymać życie wieczne?” (Mt 19,16), pyta młodzieniec. Chrystus, w odpowiedzi, najpierw tłumaczy mu, kto jest dobry i jednocześnie wskazuje, że jedynie Bóg jest dobry oraz jest źródłem wszelkiego dobra (por. Mt 19,17). A następnie padają niezwykle słowa: „Jeśli chcesz osiągnąć życie, zachowaj przykazania” (Mt 19,17). I dalej Jezus Chrystus wylicza „Oto te: nie zabijaj, nie cudzołóż, nie kradnij, nie zeznawaj fałszywie, czcij ojca i matkę” (Mt 19,18-19). I w końcu dodaje, streszczając wszystko: „Miłuj swego bliźniego jak siebie samego” (Mt 19,19). W pouczeniach, których Jezus udziela młodzieńcowi, jest wyraźnie dostrzegalna pewna dwustopniowość: minimum konieczne do osiągnięcia zbawienia polega na zachowaniu przykazań Bożych, pełna doskonałość osiąga się jednak przez wyrzeczenie się wszystkich dóbr tego świata i przez pójście za Jezusem. Zatem zachowuj przykazania, ale pamiętaj o miłości¹⁸.

W stosunku do tego początku dialogu o wiele ważniejszym jest to, co padło później: „Jeśli chcesz być doskonały, idź, sprzedaj co posiadasz, i rozdaj ubogim, a będziesz miał skarb w niebie. Potem przyjdź i chodź za Mną” (Mt 19,21). Zestaw dwóch członów jednej wypowiedzi Jezusa Chrystusa uświadamia, że pójście za Nim oznacza pełną akceptację oraz funkcję zbawczą Dekalogu. Jezus nie tworzy jakiejś klasy „doskonałych”, którzy przewyższaliby zwykłych chrześcijan. Chodzi tutaj o „doskonałość” nowego porządku zbawczego, która przewyż-

---

the Law of Moses?, London 1962, s. 115-116; J. Lambrecht, *Gesetzesverständnis bei Paulus*, w: K. Kertelge (red.), *Das Gesetz im Neuen Testament*, Freiburg-Basel-Wien 1986, s. 108-126.

¹⁸ Por. KKK 2052; W. Trilling, *Christusverkündigung in den synoptischen Evangelien*, Leipzig 1968, s. 108-122, 123-145; E. M. Nieto, *Se pueden salvar los ricos?*, CBib 11 (1954), s. 25-29; P. Fiedler, *Der Sohn Gottes über unserem Weg in die Gottesherrschaft*, w: P. Fiedler, D. Zeller (red.), *Gegenwart und kommendes Reich. Schulergabe für A. Vogtle*, Stuttgart 1975, s. 91-100; A. Sacchi, *Se vuoi esser perfetto (Mt 19,21): Perfezione e vita Cristiana*, RiBI 17 (1969), s. 313-325.

szą starą ekonomię porządku zbawczego, a ta jako już dopełniona traci swoją aktualność (por. Mt 5,17)¹⁹.

Do tej nowej doskonałości są powołani wszyscy w jednakowy sposób (por. Mt 5,48), jednak, aby założyć królestwo Boże Jezus potrzebuje chętnych, oddanych sprawie współpracowników i to od nich wymaga radykalnego uwolnienia się od trosk rodzinnych (por. Mt 18,12) oraz od bogactwa (por. Mt 8,19-20). Co więcej, zachęty do doskonałości, widocznie szczególnie w Kazaniu na górze (por. Mt 5,1-7,29), zawierały również wezwanie do przebaczenia (por. Mt 18,21-35)²⁰.

Zatem „Prawo nie zostaje zniesione, lecz człowiek zostaje zaproszony do odnalezienia go w Osobie swojego Nauczyciela, który jest doskonałym jego wypełnieniem”²¹. To jest wizja nowotestamentalnej relacji prawdy Dekalogu i prawdy przykazania miłości Boga i bliźniego. Wyrazem autentycznego i wolnego pójścia za Jezusem Chrystusem jest zawsze postawa ucznia.

Dziesięć przykazań, w obrazie Jezusa Chrystusa, to już nie litera, ale moc działania Ducha Świętego. Dzięki temu mogą one stać się „sprawiedliwością... większą niż uczonych w Piśmie i faryzeuszów” (Mt 5,20). Może ona także, w żywotności serca, przybierać znaki ewangelizacyjne wobec pogan²². Świętość i pobożność uczniów Jezusa musi

---

¹⁹ Por. M.-E. Boismard, *La Loi et l'Esprit*, LeV (1955), nr 21, s. 67-71; R. Nixon, *The Universality of the Concept of Law*, w: B. Kaye, G. Wenham (red.), *Law, Morality and the Bible. A Symposium*, Dovners Grave 1978, s. 114-121; J. Szlaga, *Główne tematy w Ewangelii Jezusa Chrystusa*, RBL 32 (1979), s. 95-98; J.-F. Collange, *De Jesus a Paul: L'éthique du Nouveau Testament*, Genève 1980, s. 240-244; A. van Dolmen, *Teologie des Gesetzes bei Paulus*, Stuttgart 1968, s. 130-133.

²⁰ Por. F. Gryglewicz, *Świętość wiernych w Nowym Testamencie*, w: W. Słomka (red.), *Drogi świętości*, Lublin 1980, s. 8-27; C. Larcher, *L'actualité chrétienne de l'Ancien Testament d'après le Nouveau Testament*, Paris 1962, s. 29-33; M. Garcia Cordero, *Teologia de la Biblia*, t. 2-3: *Nuevo Testamento*, Madrid 1972, s. 192-197; J. Kudasiewicz, *Historia i eschaton w idei królestwa Boga głoszonego przez Jezusa*, w: L. Stachowiak, R. Rubinkiewicz (red.), *Biblia o przyszłości. Materiały pomocnicze do wykładów z biblistyki*, t. 8, Lublin 1987, s. 71-73; W. Marchel, *Abba, Pater! Die Vaterbotschaft des Neuen Testament*, Dusseldorf 1963, s. 57-67.

²¹ KKK 2053.

²² Por. KKK 2054.

przewyższać świętość i pobożność nauczycieli Pisma i faryzeuszów, których wszystkie wysiłki zmierzały do czysto zewnętrznego podporządkowania się Prawu. Świętość wyznawców Jezusa ma przewyższać faryzejską przez wewnętrzne podporządkowanie się Prawu, przy równoczesnym zewnętrznym przestrzeganiu jego wymagań. Chodzi o zharmonizowanie wyznawanych zasad moralnych i postaw wewnętrznych z zewnętrznym postępowaniem, aby gorliwość zewnętrzna była wyrazem gorliwości wewnętrznej. Taka harmonia wprowadza do królestwa Bożego, a raczej wskazuje na rzeczywiste królowanie Boga w człowieku.

Jezus Chrystus, mając na względzie cały rytualny faryzeizm formułuje przykazania Dekalogu w nowy, bardziej radykalny sposób: „Słyszeliście, że powiedziano przodkom: nie zabijaj; a kto by się dopuścił zabójstwa, podlega sądowi. A ja wam powiadam: każdy, kto się gniewa na swego brata podlega sądowi” (Mt 5,21-22). Jezus intensyfikuje przykazania, tj. poszerza ich zakres i aktualizuje w duchu miłości bliźniego. To Jezusowe ujęcie koncepcji sprawiedliwości i miłości bliźniego. Oto wskazanie na wyższość świętości ewangelicznej²³.

Kiedy wobec Jezusa Chrystusa pada pytanie: „Które przykazanie w Prawie jest największe?” (Mt 22,36) odpowiedź mogła być tylko jedna: „Będziesz miłował Pana Boga swego całym swoim sercem, całą swoją duszą i całym swoim umysłem. To jest pierwsze przykazanie. Drugie podobne jest do niego: Będziesz miłował swego bliźniego jak siebie samego. Na tych dwóch przykazaniach opiera się całe Prawo i Prorocy” (Mt 22,37-40). Zatem ta odpowiedź przybiera charakter trójczłonowy. To jest już nowa i bardziej twórcza jakość nowotestamentalnego prawa miłości²⁴.

---

²³ Por. U. Luz, *Die Erfüllung des Gesetzes bei Mattheus (Mt 5,17-20)*, ZThK 75 (1978), s. 398-435; A. Vanhoye, *La personie Humanie et ses relations dans le Nouveau Testament*, SMis 19 (1970), s. 315-319; G. Klein, *Der Mensch als Thema neutestamentlicher Theologie*, ZThK 75 (1978), s. 340-343; L. Di Pinto, *L'uomo visto da Gesu di Nazareth*, w: G. De Gennaro (red.), *L'antropologia biblica*, Napoli 1981, s. 684-690; H. Langkammer, *Etyka Nowego Testamentu*, Wrocław 1985, s. 104-112.

²⁴ Por. KKK 2055; B. Gerhardsson, *The Hermeneutic Program in Matthew 22,37-40*, w: *News Greek an Christians Essay in Honor of W. D. Davies*, Leiden 1976, s. 129-

Pierwszym obowiązkiem każdego stworzenia, a zwłaszcza człowieka, jest miłość Boga (por. Pwt 6,5; Kpł 19,18). Nie jest to miłość byle jaka. Musi w nią być zaangażowane całe serce, będące dla Izraelity siedliskiem m.in. inteligencji, cała dusza, którą Izraelita uważa za źródło wszystkich myśli i pragnień. Natomiast miarą miłości bliźniego jest miłość samego siebie. Praktyka tej miłości jest szczególnie oczekiwana przez każdego człowieka. Kochać zaś bliźniego jak siebie samego – to znaczy uważać innych za dzieci Boże i traktować ich jak dzieci Boże. Miłość Boga – to wspólnota ludzkich i Bożych pragnień. Miłość ludzi – to troska o ich sprawy. Można nawet powiedzieć, że istota woli Bożej zawartej w księgach Pisma św. wyraża się w owych dwóch przykazaniach (por. Mt 5,17; 7,12). One są nie tylko jej najlepszym wyrazem, który nadaje sens wszystkim innym przykazaniom (por. Mt 9,13; 12,7; 19,17-19), ale równocześnie najlepszą formą jej realizacji²⁵.

Zatem zdaniem św. Pawła to jedno, a zarazem trójmianowe przykazanie jest wypełnieniem Prawa: „Przykazania: Nie cudzołóż, nie zabijaj, nie kradnij, nie pożądaj i wszystkie inne – streszczają się w tym nakazie: Miłuj bliźniego swego jak siebie samego! Miłość nie wyrządza zła bliźniemu. Przeto miłość jest doskonałym wypełnieniem prawa” (Rz 13,9-10). Największym zobowiązaniem chrześcijanina wobec wszystkich – tak wobec społeczności jak wobec jednostki – jest świadczenie miłości. W ten sposób wypełnia on całe Prawo (por. Wj 20,13-17; Pwt 5,17-21; Kpł 19,18). Paweł powtarza więc jedynie to, czego nauczał Jezusa Chrystus (por. Mt 22,37-40). Przecież „wiemy też, że

---

150; G. Barth, *Das Gesetzesverständnis des Evangelisten Matthäus*, w: G. Bornkamm, G. Barth, H.J. Held, *Überlieferung und Auslegung im Matthäusevangelium*, Neukirchen-Vluyn 1965, s. 82-86; P. Stuhlmacher, *Versöhnung, Gesetz und Gerechtigkeit. Aufsätze zur biblischen Theologie*, Göttingen 1981, s. 43-65.

²⁵ Por. J. Łach, *Logion Jezusa o przestrzeganiu starotestamentalnego Prawa (Mt 5,17)*, STV 16 (1978), nr 1, s. 3-17; B. M. Metzger, *The Designation „The Golden Rule”*, ExT 69 (1958), s. 301-304; J. Kudasiewicz, „*Milosierdzie chcę a nie ofiary*” (Oz 6,6; Mt 9,13; 12,7), w: L. Balter (red.), *Powołanie człowieka*, t. 4: *Powołanie do apostołatu*, Poznań 1975, s. 123-143.

Bóg z tymi, którzy Go miłują, współdziała we wszystkim dla ich dobra” (Rz 8,28)²⁶.

Zatem z przyjściem Jezusa Chrystusa, który jest „kresem prawa dla usprawiedliwienia każdego, kto wierzy” (Rz 10,4)²⁷. Stare Prawo nadal obowiązuje, ale już w zmienionej interpretacji²⁸. Zostało ono przez Chrystusa i w Nim gruntownie zreinterpretowane i przybrało bardziej radykalny, a więc czysty wyraz²⁹. Obecnie najważniejsza jest wiara w Jezusa Chrystusa. Nie liczą się już uczynki Prawa, a usprawiedliwienie dokonuje się właśnie dzięki wierze, który w darze wcielenia i paschalnym misterium stał się Zbawicielem.

Chrystus zdecydowanie wystąpił przeciwko postawom faryzejskim przesadnie akcentującym pierwsze trzy przykazania (np. kult), przy jednoczesnym pomniejszeniu znaczenia pozostałych (np. miłosierdzie) (por. Mt 12,10-14; Łk 13,10-17; Mk 2,23-25)³⁰. Miłość bliźniego wyrażająca się w udzielaniu pomocy człowiekowi znajdującemu się w potrzebie stoi przed tymi wymogami, jakie stawia wyrazowo rozumiane przykazanie zachowania szabatu (por. Mt 12,10-14).

---

²⁶ Por. H. Schurmann, *Haben die paulinischen Wertungen und Weisungen Modellcharakter? Beobachtungen und Anmerkungen zur Frage nach ihrer formalin Eigenart und inhaltlichen Verbindlichkeit*, Gr 56 (1975), s. 245-247; K. Romaniuk, *Motywacje napomnień moralnych w listach św. Pawła*, Poznań-Warszawa-Lublin 1971, s. 87-89; H.-D. Wendland, *Etica del Nuovo Testamento*, Brescia 1975, s. 102-106; T.J. Deidun, *New Covenant Morality in Paul*, Rome 1981, s. 146-150; J.-F. Collange, *De Jesus a Paul: L'etique du Nouveau Testament*, Genève 1980, s. 51-53; J. Stępień, *Teologia św. Pawła. Człowiek i Kościół w zbawczym planie Boga*, Warszawa 1979, s. 100-104.

²⁷ Por. H. Muszyński, „Kresem prawa jest Chrystus” (Rz 10,4). *Aktualność norm religijnomoralnych Starego Testamentu*, STV 28 (1990), nr 2, s. 26-37.

²⁸ Por. F. Bockle, *I concetti fondamentali della morale*, Brescia 1991, s. 74.

²⁹ Por. J. Ratzinger, *Relacje między judaizmem a chrześcijaństwem*, WAG 49 (1994), nr 9, s. 449.

³⁰ Por. J. Kudasiewicz, *Dekalog*, w: A. Zuberbier (red.), *Słownik Teologiczny*, t. 1, Katowice 1985 s. 124; A. J. Hultgren, *The Formation of the Sabbath Pericope in Mark 2,23-28*, JBL 91 (1972), s. 38-43; M. Zerwick, *La mujer encorrada*, RiBl 24 (1962), s. 103-105; R. Nixon, *Fulfilling the Law: The Gospels and Acts*, w: *Law, Morality and the Bible*, s. 58-65; P. Remy, *Foi chretienne et morale*, Paris 1973, s. 49-61.

Tutaj wybrzmiewa także miłosierdzie Jezusa, jako jeden z przymiotów Zbawiciela (por. Łk 13,10-17).

Sam Jezus wypełnia Prawo, ale jednocześnie otwiera je, poszerza oraz przekształca (por. Ga 3,13; Hbr 9,15)³¹. „Przekleństwem” jest Chrystus, na zasadzie dobrowolnego zadośćuczynienia, przez przyjęcie na siebie – przez śmierć na krzyżu – solidarności z grzeszną, a więc przeklętą ludzkością (por. Pwt 21,23). Tak więc zbawienie, czyli udział w błogosławieństwie Abrahama, mają wszyscy ludzie – dzięki wyznaniu wiary w Jezusa Chrystusa. Błogosławieństwo Abrahama uwiadcza się tutaj poprzez otrzymanie Ducha Świętego (por. Rz 8,1-4; Ga 3,14).

Przymierze, które jest dziedzictwem obiecany patriarchom (por. Ga 3,15-18); nabrało wartości dziedzictwa przez śmierć Jezusa Chrystusa (por. Ga 4,1-7; Rz 8,17). Nowe Przymierze we krwi Chrystusa zawarte jest jednocześnie testamentem Chrystusa. On oddał siebie ludziom i ustanowił ich dziedzicami wszystkich dóbr Ojca. Przez Jego śmierć wszystkie długi zostały umorzone, a Jego powrót na łono Ojca daje ludziom gwarancję posiadania dóbr, które mają być udziałem ludzi w przyszłości (por. Hbr 9,15-17)³².

Wreszcie przyniósł prawo ewangeliczne wraz z Kazaniem na Górze – Dekalogiem Nowego Przymierza (por. Mt 5-7; Rz 12-15; 1 Kor 12-13; Ef 4-5)³³. Nie ulega wątpliwości, że Kazanie na Górze uchodzi

---

³¹ Por. KKK 578, 580; J. Ratzinger, *Relacje między judaizmem a chrześcijaństwem*, s. 449; A. Vanhoye, *La nuova alleanza nel Nuovo Testamento*, Roma 1984, s. 44-47; B. Cooke, *Synoptic Presentation of the Eucharist as Covenant Sacrifice*, ThS 21 (1960), s. 30-33; J. Lecuyer, *La sacrifice de la Nouvelle Alliance*, Lyon 1962, s. 97-131; A. Jankowski, *Biblijna teologia przymierza*, s. 93-101; J. Kudasiewicz, *Historia i teologia przymierza*, w: S. Łach, M. Filipiak (red.), *Materiały pomocnicze do wykładów z biblistyki*, t. 1, Lublin 1975, s. 155-158; G. Helewa, *Alleanza nuova nel Cisto Gesu*, RVS 29 (1975), s. 131-134.

³² Por. T. Rakoczy, *Rzeczywistość eschatologiczna w Liście do Hebrajczyków*, ACr 1 (1969), s. 150-176; T. Jelonek, „Dotykalne” i „Góra Synaj”. *Właściwa treść przeciwstawień w Hbr 12,18-24*, s. 129-154; C. Spicq, *La theologie des deus Alliances dans l'Epitre aux Hebreux*, RSPT 33 (1949), s. 17-26.

³³ Por. J. Nagórny, *Kazanie na górze (Mt 5-7) jako moralne orędzie Nowego Przymierza*, RTK 32 (1985), z. 3 s. 5-21; H.J. Muszyński, *Dekalog. Próba medytacyj-*

za kodeks moralności chrześcijańskiej. „Nowa” moralność polega na wypełnieniu duchem miłości dawnej litery Prawa (por. Mt 5,17). To ukazuje najbardziej podstawowe elementy przesłania moralnego wynikającego z przynależności do Chrystusa. Przynależność do Kościoła nakłada życie zgodne z powołaniem. Ważnym jest zachowanie jedności. Etos chrześcijański cechuje całkowita nowość życia, która pozostaje w zasadniczym i bezkompromisowym kontekście względem dotychczasowego, pogańskiego stylu życia, nacechowanego nieznaną potęgą Boga i grzesznym życiem. Jako dzieci światłości, mają chrześcijanie świecić prawdą nowego życia³⁴.

W Chrystusie zarówno Dekalog, jak i przykazania miłości Boga i bliźniego oraz siebie samego stały się razem prawem Nowego Przymierza. Stały się nowym byciem w Chrystusie (*esse in Christo*). To jest „prawo Ducha, które daje życie w Chrystusie Jezusie” (Rz 8,2). Stąd „Nowe Prawo jest łaską Ducha Świętego daną wiernym przez wiarę w Chrystusa”³⁵. Ta nowość istnienia przez wiarę jest jednocześnie normą i imperatywną moralności nadprzyrodzonej w Jezusie Chrystusie³⁶. Zjednoczenie z Chrystusem napełnia chrześcijanina potęgą Ducha Św.(por. Rz 3,27). Potęga ta uwalnia od tyranii grzechu i śmierci. Tak więc dzięki Duchowi Św. ustaje zewnętrzna, legalistycz-

---

nego odczytania podczas rekolekcji Księży Biskupów na Jasnej Górze, Gniezno 1995, s. 7-25; J.St. Synowiec, *Dekalog. Dziesięć ważnych przykazań Wj 20,2-17; Pwt 5,6-20*, Kraków 2004, s.11-78; G. Ravasi, *Przykazania w Piśmie Świętym i w sztuce*, Kielce 2003, s. 5-39; A. Chouraqui, *Dziesięć przykazań dzisiaj*, Warszawa 2002, s. 13-45.

³⁴ Por. A. Feuillet, *Loi ancienne et morale chretienne d'apres l'Epitre aux Romains*, NRTb 92 (1979), s. 786-790; G. Bornkamm, *Wandlungen im alt- und neutestamentlichen Gesetzverständnis*, w: *Geschichte und Glaube. Gesammelte Aufsätze*, t. 4, Munchen 1971, s. 105-111; J. Lach, *Logion Jezusa o przestrzeganiu starotestamentalnego Prawa (Mt 5,17)*, s. 3-17; J. A. Diaz, *El nomismo como agente corruptor de la etica biblica*, w: *La Etica Biblica*, s. 189-192; F. Hahn, *Das Gesetzesverständnis im Romer- und Galaterbrief*, ZNW 67 (1976), s. 36-41.

³⁵ KKK 1966.

³⁶ Por. KKK 1968; A. Kokoszka, *Teologia moralna fundamentalna. Odpowiedź na powołanie chrześcijańskie*, t. 3, Tarnów 1992, s. 74; J. Fuchs, *Teologia moralna*, Warszawa 1974 s. 88.

na forma Prawa. Staje się ono odtąd zinterioryzowane (por. Jr 31,31-34; Ez 36,25-27; Ps 51,12-14)³⁷.

Sednem prawnym Nowego Przymierza jest nowe przykazanie Jezusa (por. J 13,14), a więc ta miłość, która „rozlana jest w sercach naszych przez Ducha Świętego, który został nam dany” (Rz 5,5)³⁸. Chodzi o wzajemne świadczenie sobie posługi miłości pokornej. Jednak właściwe wymiary tej miłości Jezusa Chrystusa, a zarazem właściwą jej miarę pokaże śmierć na krzyżu. Ta najwyższa zbawcza posługa, połączona z całkowitym poniżeniem (por. Flp 2,7-8), to cały program miłości chrześcijańskiej nie znającej granic (por. 1 J 3,11-18.23). Nadzieja usprawiedliwionego na osiągnięcie ostatecznego skutku odkupienia, czyli zbawienia wiecznego, opiera się nie na ludzkich wysiłkach, lecz na zbawczej woli Boga, dowiedzionej wydaniem Chrystusa na śmierć, Jego zmartwychwstaniem i zesłaniem przez Niego Ducha Świętego³⁹.

Prawo Ducha Świętego jest jednocześnie Prawem Miłości, Łaski i Wolności. Chrystus zapewnia: „nie jesteś już więcej niewolnikiem,

---

³⁷ Por. S. Zedda, *L'escatologia biblica*, t. 1, Brescia 1972, s. 23-25; J. Homerski, *Perspektywy przyszłości ludu Bożego w ujęciu proroków okresu niewoli i po niewoli babilońskiej*, w: *Biblia o przyszłości. Materiały pomocnicze do wykładów z biblistyki*, t. 8, s. 28-31; E. Hamel, *Les dix paroles. Perspectives bibliques*, s. 144-148; B. Chiesa, *La „nova Alleanza” (Ger 31,31-34)*, *BibOr* 15 (1973), s. 173-177; N. Fuglister, *La nouvelle Alliance Jr 31,31-34*, „*Assemblees du Seigneur*” 58 (1970), s. 28-35.

³⁸ Por. N. Lazure, *Les valeurs morale de la teologie johannique*, s. 154-158; R. Schnackenburg, *Nauka moralna Nowego Testamentu*, Warszawa 1983 s. 283-287; H. Wattiaux, *Engagement de Dieu et fidelite du chretien. Perspectives pour une teologie morale fondamentale*, Louvain-la-Neuve 1979 s. 189-194; H. Langkammer, *Etyka Nowego Testamentu*, s. 219-222; J.-F. Collage, *De Jesus a Paul: L'etique du Nouveau Testament*, s. 193-196; A. Grail, *De la morale du Nouveau Testament*, LeV (1955), nr 21, s. 7-9.

³⁹ Por. R. Schnackenburg, *L'esistenza cristiana secondo il Nuovo Testamento*, Modena 1971 s. 166-170; J. Stępień, *Teologia św. Pawła. Człowiek i Kościół w zbawczym planie Boga*, s. 111-115; A. Hiebert, *The Foundations of Paul's Ethics*, w: J. Gaffney (red.), *Essays in Morality and Ethics. The Annual Publication of the College Theology Society*, New York 1980, s. 53-55; T. Hermann, *Elementy konstytutywne chrześcijańskiego życia w ujęciu św. Jana*, HD 46 (1977), s. 175-178; J. M. Casabo Suque, *La teologia moral en San Juan*, s. 83-106, 133-159; G. Segalla, *L'esperienza cristiana in Giovanni*, „*Studia Pataviana*” 18 (1971), s. 334-338.

lecz synem. Jeżeli zaś synem, to i dziedzicem z woli Bożej” (Ga 4,7; por. Rz 8,15)⁴⁰. Fakt synostwa Bożego chrześcijan wyłącza możliwość uważania się za podlegających jeszcze niewoli Prawa. Usprawiedliwienie przyniosło synostwo Boże (por. J 1,12-13), którego głównym czynnikiem jest Duch święty, kierującym życiem ochrzczonych (por. Ga 4,4-7). Zatem „ci, których prowadzi Duch Boży, są synami Bożymi” (Rz 8,14)⁴¹.

Nowe przykazanie miłości Boga i bliźniego posiada także konkretne zewnętrzne znamiona. „Chrystus Pan, (...) polecił Apostołom, by Ewangelię przyobiecana przedtem przez Proroków, którą sam wypełnił i ustami swymi obwieścił, głosili wszystkim jako źródło wszelkiej prawdy zbawiennej i normy moralnej”⁴², „a co Apostołów zostało przekazane, obejmuje wszystko to, co przyczynia się do prowadzenia świętego życia przez Lud Boży i pomnożenia w nim wiary”⁴³.

Postawę Chrystusa ukazaną w Nowym Testamencie można określić jako miłość służebną, ofiarę dla ludzkości, preegzystencję, która objawiła się definitywnie i eschatologicznie, czy wreszcie jako najdoskonalsze oddanie się Boga człowiekowi (por. J 3,16)⁴⁴. Ostatecznym motywem zbawczego działania Bożego w Chrystusie jest jednak Jego miłość do świata. Bóg objawia swą miłość w sposób szczególny w posłaniu Jednorodzonego Syna, który umarł na krzyżu, aby przebłagać Boga za nasze grzechy. Oddanie własnego Syna za ludzi to największe dzieło miłości Boga. Nie myśmy dali początek miłości, lecz Bóg, który w Chrystusie dał samego siebie w darze (por. 1 J 4,9). Miłość wcielo-
na w osobie Jezusa Chrystusa jest samą dobrocią (por. Tt 3,4) i mi-

---

⁴⁰ Por. KKK 1972.

⁴¹ Por. M. E. Boismard, *La revelation de l'Esprit Saint*, RThom 63 (1955), s. 16-19; E. Kasemann, *Geist und Geistesgaben im Neuen Testament*, w: *Die Religion in Geschichte und Gegenwart*, t. 2, Tübingen 1957, kol. 1273; I. Hermann, *Kyrios und Neuma. Studien zur Christologie der paulinischen Hauptbriefe*, München 1961, s. 38-58; J.S. Vos, *Traditionsgeschichtliche Untersuchungen zur paulinischen Pneumatologie*, Assen 1973, s. 79-85.

⁴² KO 7.

⁴³ KO 8.

⁴⁴ Por. H. Schurmann, *Prospettive di morale cristiana*, w: J. Ratzinger, H. Schurmann, H.U. von Balthasar, *Prospettive di morale cristiana*, Roma 1986, s. 9-35.

łosierdziem. Przyjęcie w wierze obdarowania tą pełną miłością Boga i jej naśladowanie w Chrystusie oraz z Chrystusem jest podstawą moralnego życia ludzi chrztu świętego. Chrystus sam życiem, a zwłaszcza przelaniem Krwi Przymierza (por. J 11,51-52; 17,17.20; 1 J 1,7.9; 2,1-2; 4,10) oraz nauczaniem w pełni wyjaśnia i nadaje sens takiej postawie miłości⁴⁵.

W Chrystusowej ekonomii Nowego Przymierza ludzkość nie jest już pod władzą prawa, lecz łaski, ponieważ „prawo Ducha, które daje życie w Chrystusie Jezusie wyzwoliło cię spod prawa grzechu i śmierci” (Rz 8,2). Wobec tego porządku grzechu i śmierci staje nowy porządek Ducha (por. Rz 3,27). Z tego Prawa opartego na Duchu wywodzi się zadanie do podjęcia zaofiarowanych darów. Ponieważ Chrystus umarł i zmartwychwstał dla ludzi stąd powinni oni żyć dla Niego, a nie tylko dla siebie samych (por. 2 Kor 5,15)⁴⁶. Śmierć i zmartwychwstanie Chrystusa, w które włącza chrzest, oznacza zerwanie z egoizmem i grzeszną przeszłością, a zaczyna nowy rodzaj egzystencji (por. Rz 14,7-9; Ga 2,20). Cechą zasadniczą miłości Chrystusa jest jej zbawczy charakter. Wskutek miłości pochodzącej z góry człowiek jest niejako własnością Boga. Miłość kazała Chrystusowi oddać się za ludzi bez reszty, miłość nasza do Chrystusa domaga się z kolei tego, abyśmy się Jemu całkowicie oddali⁴⁷.

---

⁴⁵ Por. VSpl 11; RHm 18; RMat 7; E. Malatesta, *Interiority and Covenant. A Study of "einai en" and "menein en"*. In *The First Letter of Saint John*, Rome 1978, s. 305-308; C. Spicq, *La theologie des deux Alliances dans l'Épître aux Hébreux*, s. 18-21; W. Hryniewicz, *Wcielenie a misterium paschalne*, RTK 26 (1979), z. 2, s. 53-65; J. Giblet, *L'Alleanza di Dio con gli uomini*, w: J. Giblet (red.), *Grandi temi biblici*, Alba 1968, s. 27-43; T. Goffi, *Carita, esperienza di Spirito*, Roma 1978, s. 55-57.

⁴⁶ Por. S. Bastianel, L. Di Pinto, *Biblijne podstawy etyki*, Kraków 1994, s. 93-95; W. Barclay, *Flesh and Spirit*, London 1962, s. 63-76; B. Haring, *Liberi e fedeli in Cristo. Teologia morale per preti e laici*, t. 1, Roma 1980, s. 159-161; W. Słomka, *Znaczenie prawa – przykazań w życiu moralnym*, w: *Powołanie człowieka*, t. 6 (B. Bejze red., *W służbie ludowi Bożemu*), Poznań 1983, s. 201-207; A. Valsecchi, *Legge nuova*, w: L. Rossi, A. Valsecchi (red.) *Dizionario enciclopedico di teologia morale*, Roma 1976, s. 534-544.

⁴⁷ Por. R. Schnackenburg, *Das Heilsgeschehen bei der Taufe nach dem Apostel Paulus*, Munchen 1950, s. 110-118; S. Lyonnet, *Liberte chretienne et loi de l'Esprit se-*

PODSUMOWANIE

Jezus Chrystus wskazuje: „Ja jestem krzewem winnym, wy – latoroślami. Kto trwa we Mnie, a Ja w nim, ten przynosi owoc obfity, ponieważ beze Mnie nic nie możecie uczynić” (J 15,5). Jest to wyraźne wskazanie na owoce, które winny wyrażać się w świętości opartej na zjednoczeniu z Jezusem Chrystusem. Jeśli zjednoczenie jest trwałe, wzrasta świętość. Kiedy słabnie, zanika możliwość zasługiwania na życie wieczne. Kiedy ustaje całkowicie, następuje atrofia i niemożność spełnienia dzieł miłych Bogu.

Głęboka wiara, jedność z Nim zawsze widzie ku przestrzeganiu przykazań. Przecież „sam Zbawiciel przychodzi, by miłować w nas swojego Ojca i swoich braci, naszego Ojca i naszych braci”⁴⁸. To właśnie dzięki Duchowi Świętemu osoba Jezusa Chrystusa staje się dla ludzi żywą i wewnętrzną normą ich myślenia, a zwłaszcza postępowania. Wówczas bardziej zrozumiałe staje się wskazanie: „To jest moje przykazanie, abyście się wzajemnie miłowali, tak jak Ja was umiłowalem” (J 15,12). Nie ma miłości do Jezusa bez miłości do bliźnich. Jezus, który żąda miłości dla siebie, żąda także miłości dla bliźniego. Miarą tej miłości jest miłość Jezusa do uczniów. Moralność chrześcijańska nie realizuje abstrakcyjnego wzoru, nie polega na podporządkowaniu się bezosobowemu prawu, lecz na miłości do osoby, która przejawia się w myślach, uczuciach i działaniu.

Prawo miłości, Prawo Nowego Przymierza, tylko w Jezusie Chrystusie stanowi centrum zbawienia nie tylko Nowego Testamentu, ale całej ekonomii zbawienia. Bowiem w Chrystusie sumują się zapowiedzi i jednocześnie ich wypełnienie. On jest żywą i wieczną więzią między Starym i Nowym Przymierzem, Przymierzem litery i ducha. Dzięki

---

Ion S. Paul, Rome 1954, s. 187-192; J. Nagórny, *Miejsce Prawa w Nowym Przymierzu w paranezie św. Pawła*, RTK 30 (1983), z. 3, s. 41-47; W. Thussing, *Per Christum in Deum. Studien zum Verhältnis von Christozentrik and Theozentrik in den paulinischen Hauptbriefen*, Munster 1965, s. 61-114; T.J. Deidun, *New Covenant Morality in Paul*, s. 106-116; V. P. Furnish, *The Love Command in the New Testament*, London 1972, s. 95-111.

⁴⁸ KKK 2074.

Chrystusowi przykazania Dekalogu i przykazanie miłości Boga i bliźniego staje się Prawem żywym i odniesionym do każdego człowieka indywidualnie.

Jezus Chrystus, posłany Mesjasz, jest dla człowieka wiary Prawem żywym i osobowym, „które wzywa do naśladowania Go, daje poprzez Ducha Świętego łaskę udziału w Jego własnym życiu i miłości oraz obdarza człowieka mocą, by mógł świadczyć o Nim swoimi decyzjami i czynami”⁴⁹. Zatem Dekalog i przykazanie miłości Boga i bliźniego streszczają się, dopełniają i stanowią jedno przesłanie w Jezusie Chrystusie⁵⁰.

Riassunto

Amore per Dio e per il prossimo come la sintesi e il compimento del Decalogo

Nel contesto del Antico e del Nuovo Testamento rimane aperta la domanda sul senso e sul significato del Decalogo. Per prima bisogna domandare sul carattere normativo della chiamata dell'uomo. Questo è il riferimento alla legge nella sua eternità, naturalità, nella costituzione della legge di Dio e della legge dell'uomo. In questo contesto Decalogo appare come il comandamento dell'Antica Alleanza. Comprende in sé la legge rituale, giudiziaria e morale. Questa è la via verso il Regno di Dio che in Cristo trova la sua pienezza. In questo contesto l'amore si mostra come un segno del comandamento della Nuova Alleanza. Dunque, qui è la domanda sul radicalismo della Legge e sulla sua apertura verso la Legge evangelica. Cristo stesso si è fatto la Legge della Nuova Alleanza. Questa è la domanda sull'essere in Cristo. Il contenuto di questa legge è la Legge dell'Amore, della Grazia e della Libertà. Questa è la domanda sull'amore che assume l'atteggiamento di servizio, capace di farsi un sacrificio, che libera un dono per seguire lo stesso amore in Cristo. Infine la Legge dell'amore della Nuova Alleanza si trova al centro dell'economia della salvezza. Bisogna però ricordare che Gesù ha dimostrato con la sua vita e la sua predicazione l'eterno valore del Decalogo. Questo codice mantiene sempre il suo valore salvifico.

Bp Andrzej F. Dziuba

---

⁴⁹ VSpl 15, por. KKK 2075-2077.

⁵⁰ Por. D. Mieth, *Norma*, s. 328.